

Առաջարկություններ Տեղական ինքնակառավարման մարմիններին հանքարդյունաբերական ազդակիր համայնքներում և բնակավայրերում շրջակա միջավայրի առողջացման և մարդու առողջության վրա քիմիական աղտոտվածության ազդեցության մեղմացման ուղղությամբ:

Մույն առաջարկությունների փաթեթը կազմվել է «Առնիկա» չեխական կազմակերպության, «Համայնքային համախմբման և աջակցության կենտրոն», «ԷկոԼուր» տեղեկատվական և «Հայ կանայք հանուն առողջության և առողջ շրջակա միջավայրի» ՀԿ-ների կողմից 2018-2021 թվականներին ՀՀ Լոռու մարզի Շնող, Ախթալա, Ալավերդի, Օձուն, Ստեփանավան խոշորացված համայնքների հանքարդյունաբերության, քիմիական աղտոտվածության բնակավայրերում շրջակա միջավայրի և մարդկանց առողջության վրա հանքարդյունաբերության ազդեցության ուսումնասիրության շրջանակներում իրականացված օրգանական և բիոլոգիական նմուշառումների փորձաքննությունների արդյունքների, համայնքի բնակիչների հետ շարունակական քննարկումների արդյունքների և 2021 թվականին ՀՀ Լոռու մարզի Ախթալա, Շնող, Ալավերդի, Օձուն խոշորացված համայնքներում իրականացված տեղաբնակների առողջական վիճակի հետազոտության արդյունքներից բխող կարիքներից ու առաջնահերթություններից:

1. Վերանայել համայնքների հնգամյա զարգացման ծրագրերը, ուժեղացնել համայնքների սոցիալական, էկոլոգիական և առողջապահական քաղաքականությունները ուղենշող բաժինները՝ համալրելով այն համայնքի սոցիալ-էկոլոգիական միջավայրը բարելավող և մարդկանց առողջական ռիսկերը կանխարգելող միջոցառումներով: Վերանայման համար պետք է համայնքներում իրականացնել հարցումներ և ֆոկլուս-խմբային քննարկումներ՝ ոլորտային փորձագետների ներգրավմամբ:

2. Խորհրդակցել առողջապահական և փորձագիտական հավատարմագրված ինստիտուտների հետ՝ մշակելու նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների և ազդակիր համայնքների դպրոցների համար հատուկ սննդակարգ՝ բարձրացնելու համար երեխաների օրգանիզմի դիմակայությունը ծանր մետաղների հավանական բացասական ազդեցությունները մեղմելու համար:

3. Իրականացնել մանկապարտեզամերձ և դպրոցամերձ տարածքներում, հանրային խաղահրապարակների մերձակայքում գտնվող թափոնակույտերի ունիտիլիզացում և հողի վերին շերտի փոխարինում մաքուր տարածքներից բերված սևահողով՝ իրականացնելով նրանց վրա համապատասխան կանաչեցման միջոցառումներ:

4. Ստեղծել բազմաշահագրգիռ, միջգերատեսչական աշխատանքային խմբեր՝ կազմված տեղական և պետական կառավարման մարմինների, քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների ներկայացուցիչներից, փորձագետներից և մշակել համայնքի թափոնակույտերի ունիտիլիզացման և ռեկուլտիվացման պլաններ, կազմել աշխատանքների նախահաշիվ, ներկայացնել ՀՀ Շրջակա միջավայրի նախարարություն:

5. ՏԻՄ-ին կից ստեղծել բազմաշահագրգիռ աշխատանքային խումբ, որը կգրադվի թափոնակույտերի մաքրման, պոչամբարների ռեկուլտիվացման համար ֆոնդահայթայթման աշխատանքներով տեղական և միջազգային դոնորների շրջանակներում:

6. Տեղադրել փշալարեր և «Վտանգավոր Գոտի» գրառմամբ պաստառներ համայնքի բոլոր այն տարածքներում , որտեղ առկա են թափոնակույտեր և պոչամբարներ՝ կա՛մ համայնքային բյուջեի միջոցներով, կա՛մ համագործակցելով լեռնահանքարդյունաբերական ընկերությունների հետ՝ նրանց կողմից իրականացվող ֆինանսավորմամբ:

7. Արդյունաբերական թափոնների անարդյունավետ պահպանման համար պահանջել, որպեսզի արդյունաբերական ընկերությունը կրի պատասխանատվություն և փորձագետների և բազմաշահառու աշխատանքային խմբի մասնակցությամբ նոր ծրագիր մշակի դեպի շրջակա միջավայր արտահոսքերը նվազեցնելու համար:

8. Համայնքի բնակավայրերում իրականացնել բուժկետերի և բուժհաստատությունների՝ տեխնիկական կարողությունների և հազեցվածության, շենքային պայմանների դիտարկում, կազմել անհրաժեշտ նյութերի ցանկ, համայնքային բյուջեում և արտաբյուջեում գումար սահմանել շենքային պայմանների բարելավման և ժամանակակից նյութերով համալրման համար:

9. Տեղական ինքնակառավարման մարմինների անունից դիմել ՀՀ Առողջապահության նախարարություն՝ համայնքի հանքարդյունաբերության ազդակիր բնակավայրերում իրականացնել մարդկանց առողջության գնահատում՝ առաջնայնությունը տալով երեխաների առողջության գնահատմանը:

10. Դիմել ՀՀ Կառավարություն ազդակիր համայնքների առողջապահական հաստատություններին հատուկ կարգավիճակի շնորհման համար, հազեցնել անհրաժեշտ տեխնիկական միջոցներով և մասնագետներով, ինչը թույլ կտա իրականացնել համայնքի բնակիչների առողջության խորքային հետազոտություններ՝ կոնցերոզեն ու ոչ կոնցերոզեն հիվանդությունների կանխարգելման և լիարժեք բուժման նպատակով, հզորացնել ազդակիր համայնքների մանկաբուժության ոլորտը:

11. Իրականացնել համայնքների սոցիալ-էկոլոգիական իրավիճակի գնահատում, ստացված տվյալներով մշակել համայնքների այլընտրանքային զարգացման ծրագրեր՝ հստակեցնելով համայնքի այլընտրանքային զարգացման ուղղությունները, մատնանշելով ֆինանսական միջոցների ներգրավման հստակ և հավանական աղբյուրները:

12. Առաջարկել հանքարդյունահանող ընկերություններին համայնքների նկատմամբ սոցիալ-կորպորատիվ պատասխանատվության շրջանակներում ներդրումներ իրականացնել համայնքների այլընտրանքային զարգացման ուղղությամբ, մասնավորապես զբոսաշրջության, արդի գյուղատնտեսության, կանաչ տնտեսությունների և փոքր և թեթև արդյունաբերության ոլորտներում:

13. Համայնքային բյուջեի և հասարակական կազմակերպությունների հետ համատեղ համայնքի ազդակիր բնակավայրերում իրականացնել իրազեկման դասընթացներ, սեմինարներ, հանդիպումներ, տպագրել և տարածել գրականություն համայնքների քիմիական աղտոտվածության վտանգների և այդ վտանգներից հնարավորինս խուսափելու համար, քաղաքացու կողմից անհրաժեշտ անվտանգության կանոնների պահպանման վերաբերյալ:

14. Համայնքների գյուղատնտեսական մթերքների էկոլոգիապես մաքուր արտադրության ապահովման, եվրոպական երկրներ արտահանելու և առողջապահական ռիսկերի կանխարգելման նպատակով աջակցել համայնքներում ջերմոցային տնտեսությունների զարգացմանը՝ ապահովելով ոչ աղտոտված ջրերով ոռոգման համակարգեր:

15. Ազդակիր համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմինների համագործակցությամբ Դեբեդ գետի և նրա վտակների ոռոգման համակարգի աղտոտվածության մակարդակը իջեցնելու համար մշակել «Դեբեդ գետի և նրա վտակների ավազանում գտնվող աղտոտման աղբյուրների և թափոնակույտերի ուտիլիզացման և կոնսերվացման» պլան՝ ֆինանսական միջոցների հայթայթման պարագայում այն քայլ առ քայլ իրականացնելու համար:

16. Մասնագիտացված հաստատությունների ներգրավմամբ մշակել համայնքներում առողջ սննդակարգի վերաբերյալ ցուցիչներ և շրջանառել համայնքի բնակիչների շրջանում:

17. Համայնքի բնակիչների համար կազմակերպել առողջ սպրեյակերպի դասընթացներ:

18. Համայնքի սոցիալ-էկոլոգիական քաղաքականությունների շրջանակներում կազմակերպել համայնքների բնակիչների հետ հանրային քննարկումներ հանքարդյունահանող ընկերությունների ներկայացուցիչների մասնակցությամբ՝ քննարկելու համար նրանց ընկերությունների կողմից շրջակա միջավայրում հայտնված թափոնների կառավարման և ռեկուլտիվացման հարցերը, առաջարկելով վերջիններին կազմել և ներկայացնել համայնքներին թափոնակույտերի ռեկուլտիվացմանն ուղղված միջոցառումների պլան և ժամանակացույց:

19. Համայնքում ստեղծել մոնիտորինգային խմբեր բաղկացած ՏԻՄ, համայնքի բնակիչ և քաղաքացիական հասարակության անդամներից և իրականացնել պարբերական մշտադիտարկումներ համայնքում առկա էկոլոգիական խնդիրների, աղտոտման աղբյուրների, արդյունահանման գործընթացի վերաբերյալ: Կազմել մշտադիտարկման զեկույցներ և առկա իրավիճակը ներկայացնել հանրությանը, ՏԻՄ ֆեյսբուքյան էջերով, կայքերով, խախտումներ հայտնաբերելու դեպքում ներկայացնել դրանք համապատասխան մարմիններին:

20. Համայնքի պաշտոնական կայքերում հղում տալ չեխական «Առնիկա», հայկական «Համայնքային համախմբման և աջակցության կենտրոն», «ԷկոԼուր» տեղեկատվական ՀԿ-ների կողմից ստեղծված ինտերակտիվ օնլայն քարտեզին, որպեսզի հանրությունը

տեղեկացված լինի համայնքների աղտոտված կետերի, այդ կետերում առկա ծանր մետաղների կոնցետրացիաների և մարդկանց առողջության համար առկա ռիսկերի մասին:

21. Համայնքներում գնահատել հանքարդյունաբերության հետևանքով սոցիալական, բնապահպանական և առողջապահական վնասներ կրած բնակիչների վնասները, կազմել համապատասխան ակտեր, որոնք կարող են հիմք հանդիսանալ տուժած քաղաքացիների սեփական իրավունքների պաշտպանության համար տեղական, պետական մարմիններում և դատաիրավական համակարգի շրջանակներում:

22. Հանքարդյունաբերության ազդակիր համայնքների երեխաների համար կազմակերպել ամառային հանգիստ էկոլոգիապես մաքուր տարածքներում երիտասարդական ճամբարների տեսքով, որոնք կուղեկցվեն առողջ սննդակարգով և հանգիստ միջավայրում կրթական և իրազեկման ծրագրերով:

23. Համայնքի առողջական խնդիրներ ունեցող բնակիչներին (մասնավորապես չարորակ, սիրտ-անոթային և այն հիվանդությունները, որոնք կարող են ի հայտ գալ բնապահպանական ռիսկերի արդյունքում) պարբերաբար տրամադրել ուղեգրեր դեպի առողջարաններ:

24. Համայնքի բնակավայրերում պարբերաբար իրականացնել հանդիպումներ՝ համայնքի բնակիչներից շրջակա միջավայրի խնդիրներին և իրենց առողջությանը վերաբերող բողոքներ ու գանգատներ հավաքագրելու նպատակով:

25. Համայնքին տրվող պետական բնապահպանական սուբվենցիաների գումարները ուղղել բացարձակապես հանքարդյունաբերական ազդեցությամբ առաջացած բնապահպանական և առողջապահական խնդիրների լուծման, դրանց հետևանքների վերացման և ռիսկերի կանխարգելման ուղղությամբ:

26. Վերանայել հանքարդյունաբերության հետևանքով փաստացի տուժող բնակավայրերի ցանկերը և դիմել ՀՀ Կառավարություն՝ հանքարդյունաբերությունից տուժող, սակայն ազդակիր բնակավայրի կարգավիճակ չունեցող բնակավայրերը ազդակիր ճանաչելու առաջարկությամբ:

27. Ոլորտային փորձագետների ներգրավմամբ ֆինանսապես հաշվարկել հանքարդյունաբերության բացասական ազդեցությունից համայնքին պատճառված սոցիալական, բնապահպանական և առողջապահական վնասները: Արդյունքները ներկայացնել ՀՀ Կառավարություն:

28. Իրականացնել համայնքի ղեկավարի և ավագանու կողմից շրջակա միջավայրի աղտոտման արդյունքում տուժած քաղաքացիների բողոքները և գանգատները լսելու և դրանց ընթացք տալու համար ընդունելություն՝ սահմանելով դրա համար ամիսը առնվազն երկու օր: